

MERI KOSTELO BARCELONA

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

Laguna

Naslov originala

Mary Costello

BARCELONA

Copyright © 2024 by Mary Costello

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

This book was published with the support of Literature Ireland.

*U znak sećanja na moga oca
Tomasa Kostela
(1928–2004)*

Sadržaj

Barcelona	9
<i>Deus Absconditus</i>	25
Na kapiji	39
Moj mali piroman	61
Žena sa sladoledom.	75
Randevu	111
Auto-stoperka.	129
<i>Groovejet</i>	139
Red za ubijanje	147

Barselona

Dugo nisu stigli u grad. Vozili su se celoga dana auto-putem, preko visokih mostova i širokim zavojima, dok su ih kola brzo preticala i kamioni im preteći brzo prilazili, a njih je samo niska metalna bankina štitila od klisura. Vožnja je užasnula Ketrin. Sedela je pognute glave. Dejvid to, izgleda, nije primećivao, niti ju je čuo kad ga je zamolila da se isključe sa auto-puta.

Njihov hotel je bio u jednoj uskoj ulici što vodi ka Rambli, u kojoj je nekad živeo Pikaso iznad juvelirnice. Izašli su na blistave ulice trgovačke četvrti i razdvojili se na neko vreme. Ketrin je šetala po kraju, ulazila i izlazila iz skupih butika s podovima od sjajnih pločica i polupraznim šipkama s vešalicama za odeću. Kroz La Bokeriju, pokrivenu pijacu s jezicima na pladnjevima i okačenim šunkama. Tu i tamo bi zastala ispred nekog izloga ili bilborda – boje Španije, Miroa, svuda. Peklo je popodneвно sunce. Jednom je spazila Dejvida dalje niz ulicu i sklonila se u radnju. Našla je kafe u jednoj bočnoj

ulici i sela napolju da popije kafu. Ponekad je pomišljala kako bi mogla da živi samo na cigaretama, da ćuteći duboko uvlači, pušta misli da se sabiraju, sjedine, a onda se pročiste izdisanjem dima.

Kasnije, zajedno, koračali su u senci platana na Rambli. Ptice su bile tihe, zaključane za vreme sijeste. I zečevi i kornjače takođe. *Kanarios* 14 evra. *Piko de koral* 20 evra. *Isabelas* 25 evra. Dolazak u novi grad često je podsećao Ketrin na mladost, na čežnju za kućom koju bi osetila nedeljom uveče dok se autobus približavao gradu, a naranđasta svetlost na nebu krvarila na horizontu. Sad joj je um bio pun detalja od toga dana, vožnje, sedmice pred njima. Bila je njihova četvrta godišnjica i ovo putovanje, ovaj grad bili su Dejvidov izbor. Znala je da je želeo da to obeleži, da im kasnije nešto znači. Kad su krenuli van grada toga jutra, pomenula je Lorku, čije je pesme ponela sa sobom.

„Bio je iz Granade, ili iz okoline Granade“, kazala je. Gledala je kroz prozor u zasade narandži, spečene rtove, prozračan dan. „Ubili su ga fašisti tridesetih godina. Ovde je to i dalje osetljivo pitanje.“

Dejvid je slegao ramenima. Pre nego što su se uključili na auto-put, izvadila je pesme. *U mračnom tragu tvojih koraka, ljubavi moja, ljubavi moja.*

„Nikad nisu našli njegov grob“, kazala je. *Gledaj kako su moje obale obrasle zumbulom! Ostaviću svoja usta među tvojim nogama, dušu svoju u fotografijama i ljiljanima.*

Ona bi više volela Granadu. Volela bi da nađe planinski put u Alfasar, gde je Lorka ubijen i pokopan. „Tragao je za *duende*“, rekla je. „To je tražio.“ Pogledala je u Dejvida. „Znaš li šta je *duende*?“

Odmahnuo je glavom. „Ne. Reci mi. Šta je *duende*?“

Iznenadila se uhvativši sebe što to radi, što čini da se on oseća umanjeno, da nije dorastao. Ponosan je, uspešan u svome polju – kao pravnik – i uopšte uzev miroljubiv. Bila je u čudnom raspoloženju. Odnedavno je приметila da je sve odbojnija, nestrpljivija, da povremeno prema njemu zauzima prezriv stav.

„To znači 'duša'“, kazala je. „Mračni zov duše, strašne tuge koja zaposeda flamenko pevačicu.“ Dejvid je zurio preda se. „Žalost i patnja u njenom glasu“, rekla je.

Posmatrala ga je kako traga za odgovorom, za nekim poređenjem koje bi mogao da ponudi. Mogao bi da kaže da pevačica pada u trans kao u *šan-osu*,* ili kao kad stare žene nariču. *Da*, rekla bi ona. Ono što ti prodre do srži u kostima, kazao bi on. *Da, da*. Čekala je, ali on nije ponudio ništa. „Nju proganja i zaposeda ljubav“, nastavila je. „Poremećena je ljubavlju, i smrću takođe. Uvek je tu i smrt.“

Onda su se bližili auto-putu. Otkrila je da u mislima skreće u zamišljeni razgovor. Posle nekog vremena okrenula se ka njemu. „Zašto parovi uvek vode ljubav – očajnički, mahnito – posle velike svađe?“, upitala je.

Tumarali su po luci pa po uskim ulicama, zastajući da gledaju građevine. Iz jednog dvorišta je izašao španijel, seo na trotoar i mirno je gledao. Dugo su pešačili. Nisu znali kuda idu. Na jednim vratima neki tinejdžer se uzvrpoljio i pogledao u nju duboko usađenim očima koje su joj se učinile poznate i to ju je ispunilo blagom panikom da bi joj se mogao obratiti, čak izgovoriti njeno ime.

* *Sean-nós* – tradicionalna irska vokalna muzika na irskom gelskom jeziku, bez pratnje instrumenta. (Prim. prev.)

Vratili su se drugim ulicama i naišli na procesiju u kojoj su ministranti nosili krst i barjake, a sveštenici bili u mantijama i sa šiljatim kapama nalik Kju klaks klanu. Pozađi je svirao bleh-orkestar, mladići su jahali na konjima, a ona je pomislila da ima nečeg nadmenog i slavodobitnog u njihovom držanju, od nečeg u njihovim savršeno izvanjanim crtama i besprekornoj maslinastoj koži – štaviše, u celom spektaklu – podišla ju je jeza. Dejvid joj se nasmešio i podigao obrve kao da hoće da kaže: *U redu? Uživaš u ovome?* Izvadio je svoju mapu. „Ono je nekada bila arena za borbe s bikovima“, rekao je pokazavši preko ulice. „Nedaleko odavde ima jedna koja je još uvek u upotrebi. Trebalo bi da odemo, dok ih ne zabrane.“

Kasnije, u restoranu, ponovo je pokrenuo razgovor o borbama s bikovima. „Ozbiljno, treba da odemo. Imamo jedna u nedelju.“ Ona je slegla ramenima. Pomislila je da je to proba. Pili su riohu. Restoran je bio prepun, brujalo je od razgovora. On je naručio *kordonis*, prepelicu, a kad je konobar stigao i spustio njegov tanjir, mršava ptičica se prevrnula. Baš tad se žena za susednim stolom oglasila prodornim smehom koji je uplašio Ketrin. Dejvid je ispravio lešinu i kucnuo je po grudnoj kosti. Ogulio je kožicu i odvojio vlažno tamno meso od grudnog koša, pa ga podigao do usana. Odvratila je pogled. U nju je ušla užasna, razdiruća usamljenost. Izronila je scena iz knjige pre mnogo godina. *Justina*. U njoj su bili ljubavnici – možda ljubavni trougao – i maglovite scene iz spavaće sobe, a s druge strane prozora vrućina i metež severnoafričkog grada. Napolju, na ulici se kamila srušila od iscrpljenosti, pa su došli muškarci sa sekirama i odsekli joj udove i odvojili meso dok je još bila živa. Naročito je zapamtila

bolan, zbunjen izraz u kamiljim očima, i kolutanje očima dok joj odsecaju udove. Oči su se još kretale kad joj je odsečena glava.

Ona žena za susednim stolom ponovo se nasmejala, a Ketrin je pogledala u Dejvida. Počela je da zamišlja pešačenje na povratku u hotel, spavaću sobu, njihovu gotinju. Imala je osećaj, još od tog jutra, da je išla nekuda, a sad završila negde drugde, negde gde je više nego ikad osećala čežnju sa domom.

Dejvid se smešio, pružio joj je crvenu kutijicu. Unutra su bile minđuše, ametist.

Namrštila se. „Ja tebi nisam ništa kupila.“

„Ništa ne želim.“

Počela je da skida minđuše koje je imala na sebi, da stavi nove. On je sedeo i mirno je posmatrao. On će uskoro želeti decu. Kad god bi pokušala da zamisli dete, u mislima bi joj uvek iskrsnulo dete njene sestre. Ejmi. Lepa tamnokosa devojčica belog tena. Što sva zrači bezazlenošću. Ketrin je osećala neobičnu bliskost s tim detetom, kakvu nije osećala prema drugoj deci u porodici. Kao da je u Ejmi videla devojčicu kakva je nekad i sama bila – čistu tablu, još neumrljanu svetom – pa ju je izdvojila da je spase.

Pipala je naušnice prstima. Pogledala je u par za susednim stolom. Kad smo mladi, pomislila je, imamo ogromne nade, očekujemo da će neko – muškarac što nosi ljubav i misteriju i nove ideje – doći i pomoći nam da otkrijemo sebe. Pogledala je u Dejvidovo lice, na kojem je bio izraz iščekivanja. Više joj nije misteriozan. Ponekad ga je posmatrala kako jede i pije sa apetitom, živahno i sa samopouzdanjem skakuće kroz život po solidnom tlu pod nogama, a ona se bavi distancom koja postoji između ljudi.

Time kako sve, detalji svačijeg skrivenog života, daleko prevazilazi bilo šta što smo u mogućnosti da zamislimo. I kako, u jednom kratkom periodu, čovek može da živi različitim intenzitetom, ekstremno intenzivno, a onda, kad to prođe, da se ponovo vrati srednjem putu. A da to niko nikada ne sazna. Niko je nije obavezao na tajnost, i sad je pomislila da ljudi to rade – ona je to radila, čuvala tajne – kako bi mogli da ponovo izmisle svoj život kad samo živeti nije dovoljno.

Na povratku u hotel uzeo ju je za ruku i ona je slepo koračala uz njega. Volela bi da kaže nešto o onoj verskoj procesiji, o dečaku na vratima, o vožnji toga jutra, o njima – njihovom zajedništvu. Mislila je da je na ulicama nit povezanih poruka, možda čak i u njihovim stopama i u plimi i oseci njihovog ćutanja, koje treba odgonetnuti, ali znala je da bi, kad bi to izgovorila, zvučala hladno i udaljeno, da bi signalizirala da je otplutala.

U hotelskoj sobi Dejvid je upalio televizor i menjao kanale. Onda je potapšao krevet i rekao: „Dođi“, toplim glasom. Došla je i sela na krevet. Obgrlio ju je rukom oko ramena, a ona je osetila njenu divnu težinu i sklopila oči na nekoliko sekundi. „Jesi li umorna?“, upitao je. Odmahнула je glavom. Počeo je da je ljubi u vrat. „Hajde da gledamo nešto“, prošaptao je.

Prestao je da je ljubi i počeo da prelistava plaćene kanale, a onda se zaustavio. Dvoje ljudi su se živahno seksali uza zid, muškarac je snažno i brzo ulazio u ženu. Onda se scena zamrzнула i pojavio se meni sa strane ekrana. Dejvid se nagnuo prema tastaturi. Oduvek je voleo da koristi pornografiju. Svi to rade, rekao je, i ona je pretpostavila da je u pravu, ali uvek se posle toga osećala prazno, i pomalo

zgađeno, kao da je njihovo vođenje ljubavi bilo zajedničko i kao da on deli sa drugima i nju i njihove zanose. Posmatrala ga je kako ukucava podatke o njihovoj sobi. Određena daleka sećanja imaju običaj da se neočekivano vrate, i dok je on kuckao po tastaturi, počela je da se seća jednog večernjeg izlaska iz vremena pre nego što su se venčali. Nije dugo poznavala Dejvida i bili su u jednom baru što radi do kasno noću, s još dvoje njegovih prijatelja. Tamo je bio di-džej i mali plesni podijum, i projekcija snimka iz starih crnobelih filmova, na zidu iza Ketrin – klipovi Lorela i Hardija, Čarlija Čaplina, devojke iz dvadesetih kako, u haljini od perlica, igra čarlston. A onda, iznenada, Dejvidov prijatelj se nasmejao i Ketrin se osvrnula ka zidu. Ona čarlston devojka se skinula u grudnjak i gaćice, i izvodila je nekakav trbušni ples, uvijala bujnim bokovima i tresla grudima sa malim kupama s kićankama na bradavicama. Onda se okrenula i sagnula, izlažući zadnjicu u duboko izrezanim gaćicama nalik tangama. Ketrin je odvratila pogled, Dejvid je glasno huknuo i rekao nešto prijatelju. Kad su se nasmejali – tihim, tajanstvenim smehom – Ketrin je osetila kako joj srce tone. Gledala je u svoje piće. Da je drugačija žena, ustala bi i otišla, ali Dejvid je već tada postao centralna tačka u njenom životu, ono što je sprečava da otpluta. Prijatelj se ponovo nasmejao, ovoga puta grohotom, a Dejvid se okrenuo da sakrije lice iskripljeno u grimasu. Kad je Ketrin podigla pogled, plesačica je još bila tamo, umesto u gaćicama, s malom trouglastom pokrivkom – parčetom životinjskog krzna – okačenom preko genitalija pomoću tanke trake oko kukova. Uvijala se i tresla, a mala pokrivka se, kao da je deo nje, takođe uvijala i tresla, i podigla se, a Ketrin je nešto ubolo u srce

i gorela je od stida, kao da je ona na zidu, gola, s malom ženskom pokrivkom što leprša i odskače i podiže se, a Dejvid i njegovi prijatelji se previjaju od smeha.

Prešao je kursorom preko menija i kliknuo. Pojavile su se dve gole devojke sa ogromnim, napumpanim grudima, i uvijale se na ekranu. Ketrin se okrenula da nešto kaže, ali tad je njegov telefon zazvonio, a njen pogled odlutao i zaustavio se na romanu na noćnom ormariću. Iznenađena je osetila čežnju da mu se vrati. Njegovom obećanju privatnosti i nedozvoljene samoće. Neobičnom ispijenom stvorenju u njegovom srcu: ćutljivom, izobličenom muškarcu što gura majku van grada u improvizovanim kolicima, a onda mu, posle njene smrti, um postaje sve prazniji iz dana u dan. Otkrila je da brine za njega kao da je stvaran i u njenom životu.

Dejvid se premestio na krevet, naslonio se na jastuk pa povukao Ketrin da mu se pridruži. Scena na ekranu se promenila, muškarac i žena su ušli u brodsku kabinu i počeli da se ljube i kidaju odeću jedno s drugog, a potom da prenaplašeno dahću i ječe. Ketrin je čitala titlove, pojedinačne isprazne reči, i ostala neuzbuđena. Ječanje i udaranje udova je postalo glasnije, lažnije. Osetila je da Dejvid postaje nestrpljiv. Prebacivao je kanale tragajući za drugačijim filmom. Ona je ustala i otišla do prozora, a on nije pokušao da je spreči. Vratilo se sećanje na auto-put, na velike senke što su se zatvarale nad njima, na čudovišne kamione što su tutnjali pored njih dok su svi jurili nizbrdo. U sekundi je sve moglo da se završi. Sklopila je oči, pokušala da ne zamišlja survavanje, pad u ambis, a kad više nije mogla da podnese, otkopčala je sigurnosni pojas

i prešla na zadnje sedište, gde je do kraja vožnje ležala s licem nadole, obuzeta mučninom.

Sad se okrenula ka njemu. „Sinoć sam se prestrašila“, rekla je. „Probudila sam se usred noći gušeći se.“

On ju je pogledao i napravio grimasu. „Šta?“

„Nekakav košmar. Nisi me čuo?“

Odmahnuo je glavom, a onda stišao televizor. „Zašto me nisi probudila?“

„Ti si bio taj koji me je gušio.“

Pritisnuo je dugme da isključi zvuk. „Šta to pričaš?“

„Bilo je... napola san a napola stvarno. Mislila sam da sam kod kuće i da spavam u našem krevetu, a ti si se prišunjavao da nešto uzmeš i prošaptao: 'Pssst, spavaj.' A onda sam osetila kako mi palac pritiska Adamovu jabučicu – jako, baš jako – i nisam mogla da dišem i za sekundu mi je porastao pritisak u grudima – i znala sam da ću pući i da će mi se srce razbiti u komade... I rekla sam: 'Dejvide, Dejvide, prestani.' Kazala sam to žurno, ali istovremeno i ljubazno jer sam znala da ti to ne radiš namerno... Morala sam da se probudim da bih se spasla. Znala sam da me samo sekunde dele od smrti.“

Okrenula se. Osećala je njegov pogled i dalje na sebi.

„Zašto mi ovo govoriš? Šta to znači?“

„Ne znam... Možda me učutkuješ.“ Upola se osmehnula.

A onda, trenutak kasnije: „Sećaš se da sam ti jednom pričala o svom dečku kad sam imala devetnaest godina?“

Odmahnuo je glavom.

„Jesam, pričala sam ti. Zvao se Lijam.“

„Onaj momak sa životinjama“, rekao je Dejvid bezi-zražajno. „Šta s njim?“

„Nikom nisam govorila za njega, bio je tajna. To ti nisam pričala.“ Dejvid je podigao obrve. „Nije bilo teško“, kazala je. „Imala sam svoju garsonjeru. Imao je običaj da spava dokasno, da gleda televiziju dok sam ja na predavanjima, da ponekad puši travu... Nikad nije upoznao svoga oca. Bili su samo on i njegova majka dok je rastao, i ponekad domovi za siročad.“

„Šta te je navelo da večeras misliš na njega?“

„Ne znam. Onaj restoran... Možda prepelica.“

„*Isuse Hriste.*“

„Jesam li ti pričala kako sam ga upoznala? Možda jesam. Delio je letke na ulazu u Sent Stivens grin – sa slikama užasnih eksperimenata na životinjama – znaš ono kad majmunima buše glavu bez anestezije, sa osakaćenim mačićima, cirkuskim životinjama... I rečju *vivisekcija*...“

„*Isuse, Ketrin*“, zaječao je. „Nećemo valjda opet o tome.“

„Sećam se kako sam videla tu reč i pomislila da je pomalo nalik reči *abortus*... Znaš li šta mi je rekao jedne noći? Rekao mi je da je u detinjstvu bio srećan samo jednom. Bilo je letnje večere i on i njegova majka su sedeli u njenom stanu dok se spuštao sumrak. Samo njih dvoje, jedva da su razgovarali... dok svetlost čili, a odozdo iz dvorišta dopire graja dece što se igraju.“

Pogledala je u Dejvida. „On je sve to video, znaš – klanice, kamione za transport, klanje. Proganjalo ga je – svuda je to video, istrebljenje...“

„O, *molim te*, Ketrin, nemoj ponovo! *Nemoj* da izjednačavaš život krave sa životom ljudskog bića. Šest miliona ljudskih bića.“

Iz susedne sobe su doprli zvuci prigušenih glasova. Ketrin je bila svesna golih udova koji se pomeraju na

ekranu. „Kad sam bila mala“, kazala je, „imala sam običaj da slušam oca kako ujutru ustaje u mraku, zimi, pa izlazi i utovara stoku za fabriku. On ih je gajio, znaš, starao se o njima svakoga dana. Zbog njega su krotko pošli uz rampu u prikolicu.“

Dejvid je prebacio noge preko ivice i seo na rub kreveta. „Nisu znali“, rekao je. „Oni nisu sposobni da razumeju bilo šta od toga.“

„Sposobni su da pate.“

Pogledali su se. On bi je uvek nadmudrio rečima, logikom. Onda su mu se ramena otromboljila. „*On* je sve to usadio u tebe, zar ne?“, rekao je tužno. „Sve to oko životinja.“

Ketrin se okrenula od njega. Iznenada je osetila da je daleko od kuće. Pomislila je na svoje sobe, na svoju fotelju pored prozora, na svoj mali vrt.

„Ponekad je krao od mene“, kazala je. „Samo sitnice – kompakt-diskove, poklon-vaučere – da dođe do novca za travu. Ja nisam ništa rekla... Nisam mogla.“ Zavrtela je glavom. „Bar kad je urađen – bar onda, mislila sam – možda će zaboraviti, možda će naći neki mir.“

Nije bila u stanju da se otrgne od Lijama. Osećala je njegovo ćutanje kao neku vrstu lišenosti. A opet, gotovo da je poželela da se vrati u ta vremena, u istinsko postojanje kakvo je osećala tada, u ono kako su se ulivali jedno u drugo, kako su provodili prepodneva u krevetu, kako je misao koja je mogla biti njegova postajala njena.

Dejvidu su se grudi brzo podizale i spuštale. Iznenada je prasnuo. „Bila si naivna, Ketrin, eto šta si bila – naivna.“

Zvuk ritmičnog udaranja muzike dolebdeo je gore iz bara i slabo zavibrirao u njoj. Pomislila je na turiste na

Rambli, na ptice u njihovim kavezima, na krila što se trzaju od osujećenog leta.

„Šta se desilo?“, upitao je Dejvid, tiše. „Nadam se da si ga šutnula.“

„Ne. Samo je prestao da dolazi. Mislila sam da se stidi. Tražila sam ga svuda po gradu, kucala na vrata dok nisam našla stan njegove majke – sedela je u mračnoj sobi i gledala televiziju. Nadala sam se da je pobegao – na britanskoj televiziji sam ponekad gledala proteste ispred laboratorija koje vrše eksperimente na životinjama, i tražila njegovo lice...“

Konačno sam se vratila svom starom životu, svojim starim prijateljima. A onda, nakon čitave večnosti, pozvao me je neko iz komšiluka njegove majke. Neki zidar ga je našao u uskom procepu između dve zgrade, iza Kapel strita, u stanju gadnog raspadanja. Nije ga bilo gotovo dve godine. Mora da se popeo tamo gore jedne noći kad je bio pijan ili drogiran, i pao. Ili je možda skočio.“

Zamišljala ga je kako dolazi k svesti i ponovo tone u besvesno stanje, zvuk koraka prolaznika s druge strane zida. Kako mu se um gasi dok umire. Sve duboko i strašno pogrešno. Otišla je na neko vreme u roditeljsku kuću na selu, i ležala uveče na svom starom krevetu zamišljajući njegov poslednji sat. Uvek je bila noć i on bi zastao na ulici, naherio glavu kao da razabira krik u saobraćajnoj buci, a onda podiže pogled i spazi priviđenje – čega? Mačku na ivici krova, ili muškarca – sebe, svoje sopstveno obličje – kao obris na pozadini neba? A onda njegovi koraci okolo, do prolaza pozadi, i vrtoglavo penjanje sve dok više nije mogao dalje pa je stajao na krovu i prodorno gledao kroz mrak kao da pokušava da dokuči tajnu o tome šta je

mogao postati, i nešto u samom središtu toga – njegova volja, životna snaga – počelo je da bezglasno implodira.

„Jedne noći mi se javila misao“, kazala je. „Pomisao...“ Oklevala je, nesigurna. „Palo mi je na um da je to učinio... namerno. Da je žrtvovao sebe za životinje. Možda je mislio da će znati – da će one nekako znati i da će ih to utešiti.“ Pogledala je u lice svoga muža. „Moraš da razumeš“, prošaptala je. „Promenio je moje srce.“

Dugo su ćutali. Celoga dana je čekala da se nešto dogodi, želela da se taj dan nežno završi.

„Reci mi nešto“, kazao je Dejvid. „Zamisli... Zamisli požar i da možeš da spaseš samo jedno – mene ili svog psa. Koga bi spasla?“

„Dejvide... molim te.“ Zaplakala je. „Sad si šašav.“

„Ozbiljan sam! Zamisli to. Koga bi spasla?“

Pred očima joj se pojavila slika njenog obožavanog psa Kapetana, pri kraju života, kako podiže glavu, vlažne oči, kako se podiže na ukočene stare kosti da joj priđe dok ulazi u kuću. Pomislila je na vatru, i na Kapetana kako trči kroz sobe. I na Dejvida.

„Odgovori mi. Koga bi spasla u požaru?“ Probadao ju je pogledom.

„Spasla bih vas obojicu“, prošaptala je.

„Nije dozvoljeno! Znaš pravila. *Izaberi.*“

Odmakla se korak od prozora, ali nije imala kuda da ide. Setila se očeve stoke zaključane u štali one noći pre puta, kako su osetili nešto – da se bliži užasna zora. *Da, holokaust*, poželela je da kaže. I svi smo mi saučesnici. I ja sam saučesnica – jer ništa ne kažem. Ništa ne činim. Ali nije mogla to da izgovori. Koje bi reči upotrebila? Kako bi mogla to da izgovori kad je videla oca kako ulazi

u ambar u proleće, s limenkom otrova za pacove u ruci, pa se pred njom pojavila vizija tako katastrofična, tako apokaliptičnih razmera – pacova, legija pacova, borbe za dah, njihovih oteklih trbuha kako se vuku po zemlji? Poludelih pacova kako trče. Ženki kako izbacuju sadržaj materica na betonski pod. Kako da izgovori takve stvari? Kako da pita da li je užas pacova tim manji zato što su druga vrsta?

„Ne mogu tu ništa“, kazala je. „Tako ja to vidim. I postaje sve gore – vidim to svuda. U šupama, na poljima... njih kako čekaju. I za Božić, kad tvoja majka izvadi ćurku iz rerne pa je preлива i ubada štapićima za ražnjiće dok svi sokovi ne iscure, mislim o njoj, i o svojoj majci takođe – koja je dobra žena, puna ljudske dobrote – kao o dželatima. I svi oko stola se goste tim jadnim lešom – i Ejmi takođe, mila Ejmi, raste sve umrljanija i zaprljanija sa svakim zalogajem – i osećam samo stid, i sedim tamo i mislim: 'Jesu li svi oni poludeli? Ili sam ja ta koja je luda?' Jesam li, Dejvide?“

Zurio je u nju razrogačenih očiju. Za sekundu je uočila u njima nagoveštaj samilosti. Ali onda ju je smenio izraz zbunjenosti, ili strave. Okrenula se i osetila kako se zaljuljala. Bilo je gotovo kao da sanja, sve se pred njom razlivalo. Dejvid je bio u pravu – Lijam joj je to usadio. Ostavio ju je uzdrmanu. Ponovo ga je videla na krovu te noći, jedva da je bio telesan, dugo oborenog pogleda, ali onda su mu se čula polako izoštrila i pojačala sve dok nije svaki zvuk čuo jasno i razgovetno, i postao svestan nečega, sinulo mu je da ulazi u nešto što možda nikada više ne može biti njegovo – sporo okretanje zemlje, otvaranje vida, pogled, obećana zemlja – lice oca, divna spokojna

majka, ogromna ravnica sa svim zverima na zemlji, divljim i ukroćenim, okupljenim tamo, a u vazduhu ton, pesma, umireni zvuk besmrtne čežnje podiže se sa jezika ptica i životinja i neživih stvari. Zatvorila je oči i momentalno postala slobodna. Imala je osećaj da je tamo, s njim, na toj ravnici, da je pozvana da ga prati, prožeta divnom fosforescentnom svetlošću.

Posle nekog vremena prenula se i okrenula glavu. Dejvid je sad sedeo u fotelji – osećala je da se ne miče. Na televizoru je muškarac bezglasno ulazio u ženu ot-pozadi, a njoj je lice bilo zgrčeno u ekstazi. Dejvid se nagnuo napred, zureći u ugao očajnim očima. Uhvatio se rukama za glavu. Pred takvim prizorom u njoj se nešto pomerilo. Počela je da zapaža štetu koju je napravila. Prošla je kroz sobu i obavila ruke oko njega. Poljubila ga je u kosu. Podigla je njegovu desnu ruku i pritislula je sebi na dojku, podstičući ga, mameći ga da je uhvati, i za tren je osetila kako popušta, trenutno pokoravanje u njemu. Ali onda, čim mu je pustila ruku, pala je i on je dozvolio da padne, pa se načas zaljuljala uz njegov bok, bleđa, mlitava i ravnodušna.

*Deus absconditus**

Martin je prvi put u *Eurostaru*. Slučajno se zatekao u Londonu pa je iskoristio ovu priliku da se sastane sa svojim sinom Džonom, koji je došao iz Sjedinjenih Država na neku naučnu konferenciju u Parizu. Voz je jurio pored zadnjih vrtova i industrijskih postrojenja šireg područja Londona. Van grada je počela da pada slaba kiša. Otvorio je knjigu, ali nije mogao da se usredsredi. Muva zunzara je sletela na jarkozeleni rukav mladića koji je sedeo dijagonalno naspram njega. Proučavao je zunzaru, kako opuštenu sleće i uzleće. Mladić ima blede, nepokretno lice i blage plave oči. Martin misli da ne gleda ni u koga i ni u šta osim unutra u sebe. A onda, polako, mladiću oči počinju da se pune suzama. Kad je trepnuo, pale su mu na lice, na ruke. Martin je odvratio pogled. Jure kroz Kent, preko kredaste zemlje. Čeka da pređu pod zemlju. Setio se džinovskih bušilica koje su bušile ispod morskog dna sa obe strane i srele se na sredini. Ponovo je pogledao u

* Lat.: Skriveni bog. (Prim. prev.)

onog mladića i on je povučen, zatvoren. Ko ti je to uradio?, pomislio je.

Uznemirio se čekajući poniranje. Ima strah od zatvorenog prostora, gušenja. Od navlačenja polo džempera preko glave kad je bio dete; od ulaska u skener magnetne rezonance prošle godine; od pećina Ejlvi, pre više godina, kad su se Mona i dečaci ispred njega provlačili dugim, niskim prolazima. Osetio je promenu, smanjenje brzine i zatim postepeno spuštanje. Na vagon se spustila sablasna tišina. Onda su se upalila svetla. Po zidovima tunela nije se moglo odrediti gde prestaje kopno a gde počinje more. Zapitao se kakvi se fizički poremećaji odvijaju u čoveku dok se spušta u podzemne dubine, dok su mu ribe iznad glave, njemu, kopnenom biću. Mona bi odbacila takve misli dok pucneš jezikom. Bilo bi bolje da si se pomolio, kazala bi. Ona je u Španiji, na nedelju dana, sa članovima Golvejskog bridž kluba. Otkad su se penzionisali, Mona i on mere vreme odmorima i putovanjima vikendom, na koja često idu odvojeno. Njemu je teško da smisli određišta. Ove nedelje je posetio sestru u Londonu. Putovanje izoštri čula, sitni detalji koji se lako zaboravljaju postaju intenzivniji, značajniji, gotovo neuništivi. Putovanje deluje tako da dom postane rana koja ga svuda prati.

Ustao je i otišao u toalet. Ne može da mokri. Točkovi vagona kloparaju i lupaju i sila inercije ga je bacila na bočni zid male prostorije. Povratio je ravnotežu, ali mokraćni kanal se nije opustio i izbacio sadržaj bešike.

Dok se vraćao na sedište, jedno pognuto žensko lice podsetilo ga je na Monu i osetio je malo buđenje nade. A onda, dok se spuštao na sedište, iznenada su ponovo bili na dnevnom svetlu i prolazili pored beskonačnih polja,

postrojenja vetrenjača, sela s crvenim krovovima i crkvenim zvonnicima, koji su brzo promicali na istok, kao da sve počiva tamo. Postepeno je okretao glavu. U daljini, red topola. U mislima su mu iskrsnule reči „Balsam Galada“. To je jedna vrsta topole. Naziv potiče iz Starog zaveta. *Nema li balsama u Galadu? Nema li onde lekara? Zašto se dakle ne isceli kći naroda mog?*

Na Gar di Noru je pratio putokaz RER B. Sve je besprekorno isplanirao, ništa nije prepustio slučaju. Na peronu je živnuo – voli osećaj usamljenog putnika. Sešće u neki kafe napolju i čitaće roman. Mogao bi i da popuši cigaretu. Voleo bi da pobegne od onog čoveka kakav je kod kuće.

Stigao je na stanicu Luksemburg i izašao na sunčanu ulicu pa pošao u svoj hotel u Ulici Paskal. Za nekoliko sati videće svoga sina. Ponovo će biti sa svojim rodnom, svojom krvlju. Nekoliko trenutaka je bio neobično srećan.

Kasnije, s mapom u ruci, krenuo je ulicama ka Panteonu. Prošao je pored usnulog beskućnika na rešetki šahta, zapahnuo ga je topao vazduh iz metroa. Setio se klimavih malih vozova iz prethodnih dolazaka, kako tandrču uzbrdo pa dole, kroz podzemlje, opasno se naginju u krivinama, uz škripu se zaustavljaju na stanicama. Koraćao je oborene glave, brojeći korake, odsutno prateći ritam dok ne uđe, u mislima, u lavirint tunela ispod. Krhko saće gradskih temelja, i, zatečen između dva sveta, osetio je da se nakratko zanosi od vrtoglavice, pogrešno je zakoraćio pa je morao da stane, nasloni se rukom na zid i pribere se.

Prošao je pored crkve, lepih kamenih građevina. Našao je skver i kafe u koji je često navraćao Hemingvej, pa je